

Ο θάνατος του άλλου είναι πάντοτε και δικός μας θάνατος

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Ο περίφημος πίνακας «Η νήσος των νεκρών» (Die Toteninsel) που ο Ελβετός ζωγράφος Αρνολντ Μπέκλιν (Arnold Böcklin, 1827-1901) φιλοτέχνησε σε τουλάχιστον πέντε διαφορετικές εκδοχές την περίοδο 1880-1886.

Ο περίφημος πίνακας «Η νήσος των νεκρών» (Die Toteninsel) που ο Ελβετός ζωγράφος Αρνολντ Μπέκλιν (Arnold Böcklin, 1827-1901) φιλοτέχνησε σε τουλάχιστον πέντε διαφορετικές εκδοχές την περίοδο 1880-1886.

«Ο θάνατος είναι ο ήχος μιας μακρινής βροντής σε μια εκδρομή», γράφει ο W.H. Auden. Στις μέρες μας τον αφουγκραζόμαστε δίχως τη γόνιμη σε κοινωνικές πρακτικές του πένθους αναγνώριση της θνητότητας που χαρακτήριζε προηγούμενες κοινωνίες. Ως εκ τούτου, δυσκολευόμαστε περισσότερο να διαχειριστούμε τον αποχαιρετισμό και την απώλεια. Εχοντας απωθήσει τη θνητότητα μένουμε εν πολλοίς αβοήθητοι και κατά βάθος απαρηγόρητοι όταν αντιμετωπίζουμε τον θάνατο των άλλων, αλλά και το δικό μας θνήσκειν. Επιπλέον, στερούμαστε τα οφέλη για τον βίο ενός στοχασμού επί του αναπόφευκτου.

Το θνήσκειν αναλύει τον παρελθόντα χρόνο σε ποικίλες ιδιοσυχνότητες βιωμάτων, ενίοτε αρμονικές άλλοτε όχι. Όταν δεν είναι ακαριαίο, τότε όσο περισσότερο διαρκεί τόσο μεγαλύτερες είναι οι εναλλαγές μεταξύ οδύνης και φόβου, θυμού και λύπης του θνήσκοντος, αλλά και όσων συμπάσχουν. Ο χρόνος κυλάει αργά ενόσω λαμπυρίζουν η φθαρτότητα, η αδυναμία και το επικείμενο ακαταμάχητο. Καθώς περισσότερα μηχανήματα υποβοηθούν, οι σωματικές δραστηριότητες δυσκολεύουν, οι βιολογικές λειτουργίες γίνονται δοκιμασίες. Οι στιγμές διαύγειας αραιώνουν, ωστόσο εντός τους τα ερωτήματα φεγγίζουν αμείλικτα: «Εζησα καλά;», «Θα μπορούσα να είχα ζήσει διαφορετικά;», «Τι έκανα λάθος;». Αναδύονται απωθημένες τύψεις, όμως επίσης ευχαρίστηση για τα επιτεύγματα του βίου. Ευχαρίστηση, αλλά και μια αίσθηση ματαιότητας εν τω μέσω της άρνησης. Καρτερικότητα, πλήξη και ύστερα ξανά η απειρόβαθη μοναξιά. «Πώς θα είναι;», «Πόσο θα πονέσω;». Κουρασμένοι συγγενείς. Περιστασιακές επισκέψεις αμήχανων φίλων που γίνονται τηλεφωνήματα, μηνύματα, απουσία. Βάρδιες αγνώστων. Νοσοκόμοι, ειδικευόμενοι και μη ιατροί, κουρασμένοι ή κυνικοί ή σπανιότερα συμπάσχοντες, ψηλαφίζουν επαγγελματικά το κορμί του θνήσκοντος,

ανακουφίζοντάς το και καταγράφοντας την πορεία του αγώνα. Το θνήσκειν είναι αγώνας άγονος ως προς την έκβαση, ενίοτε χρονοβόρος· μπορεί να κρατήσει μέρες, εβδομάδες, μήνες. Σύγχυση, άρνηση και απορία χαρακτηρίζουν τον θνήσκοντα στη σταδιακή αποσύνθεση, καθώς ένα προς ένα ζωτικά όργανα φθείρονται, ενώ οι αισθήσεις αμβλύνονται. Βαθμιαία το κορμί γίνεται σώμα αγνώριστο από τους αγαπημένους. Ο θνήσκων αρχίζει να διαθλάται στο άρρητο. Αοπλοι μπροστά στη συντελούμενη αναχώρηση, οι αγαπημένοι ταλαντεύονται υπό την επίδραση του «γιατί;» ανάμεσα στο «δεν θέλω να πεθάνει» και «δεν θέλω να υποφέρει άλλο». Αγρυπνοι, περιπολώντας από την ανημπόρια στην εξάντληση και μέχρι την απελπισία, στερούν από προσδοκίες. Προβλήματα της καθημερινότητας, άγχη, φοβίες και φιλοδοξίες επανα φωτίζονται από το επερχόμενο αναπότρεπτο. Η ανατέλλουσα απουσία αναγκάζει στη διερώτηση και την αναθεώρηση πεποιθήσεων και προτιμήσεων. Εξουσία, χρήμα και δόξα ξεθωριάζουν στο απλανές -εσωστρεφές- βλέμμα του θνήσκοντος. Ποιος θνητός μπορεί να τ' αντέξει αλώβητος δίχως να σκιάζεται; Εφεξής το δικό του βλέμμα θα σκιάζει.

Ο θάνατος του άλλου είναι πάντοτε, με μια πραγματιστική έννοια, και δικός μας θάνατος. Αποχαιρετώντας τον άλλο, αποχαιρετάμε επίσης ένα μέρος του εαυτού που θνήσκει μαζί του. Αποχαιρετάμε ακόμη την αίσθηση αυτονομίας, συνειδητοποιώντας τα όρια του λόγου. Τις ύστατες στιγμές οι λέξεις μοιάζουν ανίσχυρες και περιττές. Προσπαθούμε βέβαια να μιλήσουμε, ωστόσο η παρρησία ενώπιον του θανάτου εκφράζεται κυρίως σωματικά. Αγγίζουμε, χαϊδεύουμε, σφίγγουμε το χέρι. Δηλώνουμε την παρουσία μας και συγχρόνως βεβαιωνόμαστε γι' αυτήν. Σε λίγο μια ζωή ολοκληρώνεται, όμως ο βίος θα συνεχιστεί. Η ύστατη ανάσα είναι η τελευταία νότα του έργου. Σε λίγο μπορούμε να αναρωτηθούμε κατά πόσον ήταν ένας όμορφος, ένας αξιοθαύμαστος βίος· σε λίγο, όχι ακόμη. Ο θάνατος αποκαλύπτει την επιτακτικότητα της επιμέλειας του θνήσκοντος, να τον φροντίζουμε όσο μπορούμε μέχρι το κατώφλι του αναπόδραστου, δίχως να τον εγκαταλείπουμε -αν είναι εφικτό- στην τρομακτική μοναξιά των ύστερων αναπνοών. Όμως ανακαλεί ακόμη επιτακτικότερα την ανάγκη επιμέλειας του εαυτού. Αποχαιρετώντας τον θνήσκοντα προετοιμάζεται κανείς για έναν απολογισμό απέναντί του, αλλά και εις εαυτόν. Ωστόσο, για εκείνον σε λίγο ο αγώνας θα λάβει τέλος. Αναμνήσεις και ανεκπλήρωτα τρεμοσβήνουν ανάμεσα σε πρόσωπα αγαπημένων, ζώντων και τεθνεώτων. Ο χρόνος νυχτώνει.

Ανεξάρτητα από το αν ο θάνατος προδιαγράφεται ή όχι, παραμένει πάντοτε αιφνίδιος ως οριστική ρήξη στην καθημερινότητα των εναπομεινάντων. Ασύλληπτος στην αδιανόητη κοινοτοπία του, σημαίνει τη μερική απώλεια του

εαυτού και μια αμετάκλητη απουσία, αφήνοντας πίσω του ένα χάσμα. Ζώντας στο χείλος του, σημαδεμένοι και υπό αναστολή, κληρονομούμε ένα καθήκον που εκτείνεται μεταξύ των σημείων όπου τέμνονται ο μεσημβρινός του ηθικού με τον παράλληλο του πολιτικού. Το καθήκον για τη νοηματοδότηση του εναπομείναντος χρόνου μας και την επιβίωση των τεθνεώτων στη μνήμη.

ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΤΑΣΗΣ*

** Ο κ. Θεοφάνης Τάσης διδάσκει Σύγχρονη Φιλοσοφία στο Freie Universität Berlin.*

Πηγή: kathimerini.gr